

Adina Mihăilescu

Dr. LAZĂR VLĂSCÉANU (coord. principal), *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu. Studiu de impact*, Iași, Editura Polirom, 2002

Importanța pe care o are sistemul de învățământ în societate impune evaluarea periodică a modului de funcționare a acestuia, în scopul perfecționării procesului educativ. Studiul *Școala la răscruce. Schimbare și continuitate în curriculumul învățământului obligatoriu. Studiu de impact* (coord. principal Lazăr Vlăsceanu, Editura Polirom, Iași, 2002), reprezintă o astfel de evaluare și răspunde nevoii de informare a tuturor celor implicați în sistemul de învățământ: factori de decizie, cadre didactice, elevii și părinții acestora etc.

Autorii studiului și-au propus să ofere nu numai o imagine obiectivă a stării învățământului obligatoriu din România, ci și direcții de acțiune în scopul creșterii calității activității educaționale. Pentru realizarea acestor obiective a fost necesară desfășurarea unei ample cercetări la nivel național, bazată pe o metodologie complexă, în care au fost abordate principalele componente ale reformei curriculare: resursele umane și materiale, conținutul învățământului, performanțele educaționale, evaluarea, ambianța fizică, procesul de luare a deciziilor etc.

Punctul de plecare, în analiza resurselor umane și materiale implicate în sistemul de învățământ obligatoriu, îl constituie rolul important pe care-l au cadrele didactice în implementarea reformei curriculare și faptul că elevii sunt principalii beneficiari ai acesteia. S-a constatat însă o disponibilitate redusă de acceptare a noilor roluri și funcții cu care au fost investiți, deopotrivă, cadrele didactice și elevii în școală, datorită:

1. schimbărilor intervenite în viața socială și economică a țării, care au afectat sistemul de învățământ (instabilitate economică, creșterea gradului de sărăcie al populației etc.);

2. opțiunii pentru o reformă cu caracter fundamental, care a implicat toate componentele sistemului de învățământ, având un ritm accelerat de desfășurare;

3. scăderii volumului populației de vârstă școlară din învățământul obligatoriu, în condițiile în care sistemul de învățământ din România nu dispune de mobilitatea organizatorică necesară unor astfel de variații numerice ale populației (desființarea unor școli, în special din mediul rural, cu efecte negative asupra accesului la educație al copiilor, scăderea numărului de cadre didactice calificate, creșterea numărului de cazuri de abandon școlar, repetențic etc.);

4. predominării unei atitudini paternaliste în sistemul de învățământ obligatoriu, aspect care se observă în special în relațiile dintre cadrele didactice și MEC, inspectorate școlare, autorități locale, în activitatea de conducere și organizare a procesului educativ;

5. accesului limitat al elevilor la asistența medicală de specialitate, datorită, în primul rând, diminuării numărului de specialiști în medicină școlară, cu efecte negative asupra stării de sănătate.

Autorii sunt de părere că o relație mai apropiată între factorii de decizie (MEC, inspectorate școlare, autorități locale etc.) și cadrele didactice din învățământul obligatoriu, promovarea unor măsuri de stimulare a aplicării reformei, diminuarea inegalităților din sistemul de învățământ, organizarea unor cursuri de perfecționare și pregătire a cadrelor didactice sunt în măsură să ridice nivelul de implicare a acestora din urmă în procesul de implementare a reformei. Succesul reformei depinde de sentimentul de „proprietate” al cadrelor didactice vizavi de schimbările din învățământ.

Între performanțele elevilor, corpul profesoral și spațiul școlar există o relație interdependentă. De aceea, ambianța în care se desfășoară procesul educativ reprezintă o componentă importantă a oricărei reforme a învățământului. În cadrul analizei instituționale, realizate în acest studiu în scopul evaluării spațiului școlar, s-au urmărit:

1. evaluarea aspectului interior și exterior al școlii;

2. preocuparea cadrelor didactice pentru promovarea și aplicarea reformei curriculare;

3. coeziunea colectivului de cadre didactice, performanțele elevilor.

Concluzia la care au ajuns autorii acestei analize este aceea că, în învățământul obligatoriu din România, există numeroase dificultăți în ceea ce privește asigurarea unui spațiu școlar corespunzător desfășurării unui proces educațional performant. Cele mai dezavantajate școli sub acest aspect sunt cele situate în mediul rural (în special în localități izolate), cu un nivel scăzut de dezvoltare socioeconomic și cultural, cu predare simultană. Accesul dificil la documentele referitoare la noile reglementări curriculare, la manuale și alte informații de interes școlar, atât pentru cadrele didactice, cât și pentru elevi, predominanța cadrelor didactice suplینitori sau necalificați, mediul socioeconomic deficitar (mai ales în ceea ce privește nivelul de instruire al populației) sunt câteva dintre problemele cu care se confruntă multe dintre școli în asigurarea unui mediu favorabil învățării. În general, se apreciază că majoritatea cadrelor didactice manifestă interes și preocupare pentru reforma curriculară, dar singur, entuziasmul lor nu este suficient. Școlile din România au nevoie de o investiție financiară masivă și urgentă pentru asigurarea unor condiții favorabile obținerii de performanțe educaționale.

Unul dintre obiectivele reformei învățământului vizază diversificarea ofertei educaționale, înțelegându-se prin aceasta adecvarea școlilor, claselor, profilurilor, conținuturilor, manualelor,

obiectivelor educaționale etc. unor interese, aptitudini, opțiuni cât mai diverse. Analiza tematică asupra conținutului programelor și manualelor școlare utilizate în sistemul de învățământ obligatoriu subliniază că:

1. există o ofertă generoasă în ceea ce privește manualele școlare, care-i oferă cadrului didactic atât posibilitatea stabilirii unor obiective diferențiate în funcție de opțiunile, aptitudinile și interesele elevului, cât și libertatea (dar mai ales responsabilitatea) planificării, ordonării și stabilirii strategiilor de predare, în scopul obținerii de performanțe educaționale;

2. se impune stabilirea unei corespondențe între conținutul manualelor școlare, valorile promovate de către școală și realitatea socială;

3. este necesară instituirea unor raporturi sociale democratice în școală, între fete și băieți, între profesori și elevi, între cei cu venituri diferite, raporturi care vor fi interiorizate și reproduse ulterior în alte instituții și situații diferite.

În general, performanțele școlare sunt definite ca îndeplinirea obiectivelor educaționale, constituindu-se astfel și în criterii de apreciere a calității activității educaționale. Dintre factorii care influențează performanțele educaționale, s-au avut în vedere:

1. resursele școlare (calitatea activității educaționale, a programelor și manualelor școlare, calitatea corpului profesoral, dotarea tehnicomaterială a școlilor, evaluarea rezultatelor);

2. caracteristicile elevilor. (cu referire mai ales la motivația pentru învățare);

3. mediul sociofamilial al elevilor.

O atenție importantă a fost acordată motivației pentru învățare, ca principal factor în obținerea de performanțe educaționale. Aceasta poate fi dezvoltată și menținută doar în condițiile în care elevii înțeleg și sunt sprijiniți să înțeleagă rolul pe care-l au școala și cunoștințele transmise de aceasta pentru ei. În urma analizei realizate pe această temă s-a constatat că școala și cadrele didactice din învățământul obligatoriu din România consideră că această responsabilitate revine în întregime familiei, comunității. Dar, așa cum a fost demonstrat în numeroase studii internaționale, dar și din țară, școlii îi revine în totalitate sarcina de a stabili un raport pozitiv între elev și cunoștințele de însușit. Învățarea nu trebuie să reprezinte pentru elev doar un instrument necesar satisfacerii unei nevoi (exercitarea unei profesii, de exemplu, așa cum au arătat numeroase răspunsuri ale elevilor), ci mai ales un simbol al recunoașterii sociale (de a vorbi corect, elevat etc.), atitudine care de multe ori nu poate fi însușită în familie. În studiul de față nu s-a realizat o clasificare a motivelor pentru care un elev învață, dar s-a constatat că pentru mulți dintre ei notele și premiile se află printre primele motive.

De asemenea, un alt aspect important este faptul că, între variabilele școlare, dotarea tehnicomaterială se situează pe primul loc în obținerea unor performanțe educaționale, înaintea calității corpului profesoral, considerat de către unii cercetători în domeniul „centru al factorilor reușitei școlare” (M. Cherkaoui, 1989). Această tendință a cadrelor didactice din învățământul obligatoriu de a direcționa responsabilitatea performanțelor educaționale spre familie sau spre nivelul de dotare tehnico-materială a școlii se datorează unei „crize a specificării performanțelor școlare” (p. 63) cu care se confruntă sistemul, în general. Acest fapt este reflectat și prin evaluarea performanțelor elevilor, modalitățile de certificare a cunoștințelor însușite în învățământul obligatoriu. Autorii apreciază ca primă observație, că până în anul școlar 1997–1998 nu s-au produs schimbări de esență în ceea ce privește evaluarea performanțelor educaționale. Astfel, modul de proiectare și desfășurare a activității de evaluare din învățământul obligatoriu din România este deficitar, comparativ cu practica și teoria internațională. Prin examenele de capacitate, de bacalaureat, dar și cele de la finalul clasei a IV-a, care au caracter național se pot lua decizii referitoare la componența trunchiului comun de cunoștințe, cantitatea informațiilor, numărul de ore alocate, nivelul de dificultate etc. Evaluarea rezultatelor obținute de elevi la diferite examene reflectă cel mai bine diferențele care există între școlile din România, în ceea ce privește nivelul de implementare a reformei curriculare. În școlile în care accesul la documente de interes școlar (planuri, programe, manuale școlare etc.) este mai facil, cadrele didactice desfășurând o activitate educațională de calitate într-o ambianță favorabilă învățării, numărul elevilor care promovează aceste examene cu rezultate bune și care optează pentru continuarea studiilor este mai mare. Autorii propun luarea în considerare a acestor rezultate, în scopul

stabilirii cauzelor care conduc la rezultate slabe, la abandon școlar etc., pentru a stabili măsuri eficiente de combatere a lor.

Studiul este amplu, conținând informații de mare importanță, astfel încât trebuie considerat un document pe baza căruia se pot stabili următoarele etape ale reformei din învățământul obligatoriu și nu numai.

Abordarea fiecărui aspect din studiu a beneficiat de competența și cunoștințele unui colectiv de autori, ci înșiși cadre didactice cu experiență și specialiști în pedagogie, sociologie, psihologie etc. Având în vedere faptul că este vorba despre educație și că efectele acesteia, pozitive sau nu, sunt pe termen foarte lung, cu implicații majore în procesul de dezvoltare socioeconomică și culturală a țării, credem că necesitatea realizării cu regularitate a unor astfel de studii este de dorit și trebuie încurajată.

Gabriela Neagu